

Истраживање развоја безбедносних заједница

УДК:327.56/57 (100)

Мр *Мирослав Глишић*, капетан I класе*

У раду је приказан прецизан појмовно-категоријални апарат и анализа истраживачког поступка проучавања развоја безбедносних заједница који су развила два призната научника Емануел Адлер и Михаил Барнет. На основу доступне литературе, појмовно је одређена безбедносна заједница, анализиране су њене основне карактеристике и представљени истраживачки приступи проучавању развоја безбедносних заједница које су развили Карл Дојч и његови сарадници, на једној, и Емануел Адлер и Мајкл Барнет, на другој страни. Такође, подробније је испитан Адлеров и Барнетов истраживачки поступак кроз анализу развоја безбедносне заједнице и приказани су индикатори на основу којих се може утврдити њена развојна фаза.

Кључне речи: *алијанса, безбедносни режим, мирне промене, безбедносна заједница.*

Увод

Емануел Кант је, пре нешто више од две стотине година, предвидео да ће државе са републиканским обликом владавине и транснационалним односима конституисати неку врсту лиге мира ради укидања рата као средства решавања међународних спорова. Лига мира је, према његовом мишљењу, добровољна асоцијација у којој се поштују закони и постоји жеља за неформалним удружењем услед јединственог квалитета политичких система и вредности друштава ради спречавања појаве рата. Дакле, веровао је да престанак ратова не зависи од неког „грандиозног плана“ за реформу државних система, већ од унутрашњег напретка држава, а посебно од успостављања републиканске владавине.

* Аутор је запослен у Министарству одбране.

Анализирајући утицај наведеног истраживања на теорију међународних односа, многи теоретичари наглашавају да је Кант својим веровањем да ће мир постати глобалан и трајан и да је прогрес неизбежан, као и идејама о космополитском друштву, очито одбио од себе научнике реалисте. Посебно ако се узме у обзир чињеница да се модерно реалистичко схватање међународних односа развило из пепела два светска рата и холокауста, као и иза кулиса „хладног рата“ и могућег нуклеарног уништења, и да је, услед тога, изнедрило теорије да се мир може достићи или преко равнотеже силе или преко светске владе. Међутим, и поред наведеног, међу савременим теоретичарима међународних односа постоји усаглашен став да се више не смеју занемаривати Кантова теоретска схватања јер, из дана у дан, услед валидности његове претпоставке „да императиви економске модернизације и пораст деструктивности рата могу да учине још важнијим безбедност држава, као и обавезу према космополитској моралности“, постају важнија. Због тога су значајнији покушаји да се у теорији међународних односа дефинише оптимални истраживачки приступ и поступак проучавања развоја безбедносних заједница два научника – Емануела Адлера, професора Факултета међународних односа на Универзитету у Јерусалиму, и Мајкла Барнета, професора на Факултету политичких наука Универзитета у Медисону. На основу њиховог рада може да се сагледа дефинисање безбедносних заједница и начини истраживања њиховог развоја, као и да се боље схвате визије и мисије међународних организација, ОЕБС-а, НАТО-а и Европске уније, које, између осталог, желе да међу државама чланицама развију безбедносну заједницу.

Појмовно одређење и карактеристике безбедносне заједнице

Појам *безбедносна заједница* у теорију међународних односа први пут је увео Ричард ван Ваганен почетком педесетих година прошлога века, али тек са пионирском студијом Карла Дојча и његових сарадника, 1957. године, постао је теоријски и емпиријски појам.¹ Они безбедносну заједницу дефинишу као групу људи који су се интегрисали до те мере да постоји „стварна сигурност да се њени чланови неће међусобно физички супротстављати, већ да ће своје несугласице решавати на другачији начин“. Карл Дојч сматра да се безбедносна заједница може јавити као *амалгамирана* и *плуралистичка заједница*. *Амалгамирана безбедносна заједница* настаје услед „формалног уједињења две, или више, претходно независних јединица у једну јединствену већу јединицу, са неким обликом заједничке управе

¹ Опширније у: Emanuel Adler и Michael Barnett, „Security communities in theoretical perspective“, *Security Communities*, Emanuel Adler and Michael Barnett, (editors), Cambridge, University Press, 1998, p. 6.

насталим након интеграције“. С друге стране, *плуралистичка безбедносна заједница* „задржава легалну независност одвојених управа“. Државе унутар плуралистичке безбедносне заједнице имају сличне основне вредности, као и осећање заједничког идентитета и лојалности – осећања заједништва интегрисана су толико да гаје „поуздана очекивања мирне промене“.² Дакле, Дојч наводи два неопходна услова за настанак плуралистичке безбедносне заједнице: компатибилност суштинских вредности и узајамну осетљивост – узајамни идентитет, симпатије и лојалност.

Приликом покушаја редефинисања Дојчовог појмовног одређења плуралистичке безбедносне заједнице, Адлер и Мајкл Барнет је дефинишу као „транснационални регион састављен од суверених држава чији становници одржавају поуздано очекивање мирне промене“.³ При томе, они поуздано очекивање мирне промене дефинишу као „неочекивање и неприпремање организованог насиља као средства решавања међудржавних несугласица“.⁴ У зависности од нивоа изграђеног поверења, природе и степена институционализације њиховог система владавине, идентификују два идеална типа плуралистичких безбедносних заједница: слободне и чврсто спрегнуте заједнице. Слободне безбедносне заједнице чине само транснационални регион састављен од суверених држава чији становници одржавају поуздано очекивање мирне промене. Због заједничке структуре схватања и идентитета, чланови слободне безбедносне заједнице не очекују „ратоборне“ активности осталих чланица и зато непрестано практикују уздржавање. За разлику од слободне безбедносне заједнице, друштво чврсто спрегнуте безбедносне заједнице је друштво „узајамног помагања“ у којем се изграђује систем уређења и систем владавине који се налази негде између суверене државе и регионалне централизоване власти. Другим речима, чврсто спрегнуте безбедносне заједнице су нешто попут постсувереног система, који је обдарен општим супранационалним, транснационалним и националним институцијама.⁵

Безбедносна заједница се разликује од осталих врста заједница по томе што њени чланови гаје поуздано очекивање мирне промене, што може да произиђе из: 1) чинилаца са унапред датим интересовањима и приоритетима, тј. из рационалистичких теорија које се заснивају на тржишном понашању, као што су неореализам и неолиберални институционализам, или 2) чинилаца са заједничким идентитетима и интересовањима које обликује околина, тј. из социолошких или интерпретативних теорија, као што су оне које нуде Дојч и остали кон-

² Karl Deutsch, „Political Community and North Atlantic Area“, наведено према: Emanuel Adler и Michael Barnett, *исто*, стр. 6–7.

³ Emanuel Adler и Michael Barnett, „A framework for the study of security communities“, *Security Communities*, исто, стр. 30.

⁴ *Исто*, стр. 34.

⁵ *Исто*, стр. 30.

структивисти.⁶ Дакле, поверење је „везивно ткиво“ наведених чинилаца из којих произилази поуздано очекивање мирних промена. Постојање појачаног узајамног поверења доприноси да чланице плуралистичке безбедносне заједнице одустају од међусобних претњи силом или употребе силе.⁷ Иначе, потреба за развојем поверења и сарадње између држава може да се објасни кроз постојање безбедносне и затвореничке дилеме. Безбедносна дилема настаје када активности неке државе усмерене ка јачању безбедности њених грађана изазивају одговарајућу реакцију противничке стране, услед чега се смањује безбедност и једне и друге стране. Тиме се не стварају само конфликти и тензије већ и динамика која изазива рат. Кроз затвореничку дилему могу се даље илустровати проблеми који се јављају када једна држава унилатерално ојача своју безбедност а друга одговори на исти начин, чиме обе постају мање безбедне него раније. На пример, две стране су суочене са истим избором: наоружати се или не. Ако се једна страна наоружа, а друга не, тада једна страна стиче унилатералну предност. Због тога је рационално да се обе стране наоружају. Међутим, таква логика изазива преусмеравање ресурса са цивилних на војне потребе и долази до опште ескалације у наоружању. Будући да је затвореничка дилема итеративна, у одређеном периоду обе стране морају да признају постојање спиралног ефекта и тада добијају подстицај за сарадњу ради очувања заједничке будућности.⁸ С друге стране, преданост владавини права, заједничким демократским вредностима и осећању заједништва може да предиспонира државе које имају већу очекивану корист од мира него од рата да верују једна другој приликом изградње будућих односа.

Безбедносна заједница се разликује од алијансе и безбедносног режима. Основне разлике између алијансе и безбедносне заједнице су следеће: 1) националне државе не формирају безбедносне заједнице, већ оне постају безбедносна заједница стварањем заједничких демократских и либералних вредности и очекивања; 2) много лакше могу да формирају алијансу државе безбедносне заједнице него што државе чланице неке алијансе мо-

⁶ Исто.

⁷ Опширније у: Emanuel Adler, „Europe’s New Security Order: A Pluralistic Security Community“, *The Future of European Security*, Beverly Crawford (ed.), Center for German and European Studies, University of California at Berkeley, 1992, p. 297.

⁸ О утицају безбедносне и затвореничке дилеме на формирање безбедносних режима, безбедносних заједница и праксе кооперативне безбедности видети у: Robert Jervis, „Security Regimes“, *International Regimes*, Stephen D. Krasner (ed.), Ithaca, Cornell University Press, 1991, pp. 174–176; Bruce Cronin, *Community Under Anarchy – Transnational Identity and Evolution of Cooperation*, New York, Columbia University Press, 1999; Richard Cohen, Michael Mihalka, *Cooperative security: New Horizons for International Order*, Garmisch-Partenkirchen, George C. Marshall European Center for Security Studies, 2001, pp. 36–37, и Драган Р. Симић, *Наука о безбедности – савремени приступи безбедности*, „Службени лист“ СРЈ и Факултет политичких наука, Београд, 2002, стр. 25–27.

гу да формирају безбедносну заједницу, и 3) алијансе ретко подстичу плуралистичку интеграцију.⁹ Разлике између безбедносне заједнице и алијансе које је поставио Стив Вебер¹⁰ приказане су у табели 1.

Табела 1

Разлике између алијансе и безбедносне заједнице¹¹

	Алијанса	Безбедносна заједница
Сврха	Удруживање држава у одбрани од заједничког спољног непријатеља.	Државе удружене да би повећале заједничку добробит побољшавањем међузависности.
Која је врста обећања?	Напад на једну је напад на све: „Употребићу силу у одбрану савезника чак и када моја властита безбедност није угрожена“.	Спорови међу државама решавају се мирољубиво: „Нећу употребити силу ни против једне друге чланице безбедносне заједнице“.
Које врсте установа допуњавају уверљивост обећању?	– ауторитативна или хијерархијска структура одлучивања; – јединствена војна команда; – максимална интеграција војних снага.	– егалитарна структура одлучивања; – поступци мирног решавања спорова; – друга средства побољшања транспарентности, размене обавештења и изградње поверења.

Безбедносни режим представља принципе, правила и норме који омогућавају нацијама да ограниче своје понашање верујући да ће и остали узвратити истом мером.¹² Безбедносни режим и безбедносна заједница понашање држава ограничавају без употребе централизоване власти или међународног ауторитета. Безбедносни режим обично поставља институционално-нормативне лимите за једно или за неколико повезаних подручја у којима очекивања конвергирају или због постојања хегемоније услед краткорочних рационалних одлука заснованих на функционалним очекивањима или због промена у интересовањима као резултату нових сазнања и опажања. Међутим, у безбедносним заједницама очекивања конвергирају на широком проблемском подручју, а заједничке вредности су неопходан услов за координацију политике и сарадње. Према томе, безбедносни режими су део институционалног састава безбедносне заједнице.

⁹ Emanuel Adler, „Europe’s New Security Order: A Pluralistic Security Community“, *The future of European Security*, исто, стр. 295.

¹⁰ Steve Weber, „Does NATO Have a Future“, наведено према: Јелица Д. Стефановић, *Особености дипломатске праксе развијене у оквиру Конференције о безбедности и сарадњи у Европи* (докторска теза), Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, 1996, стр. 91–92.

¹¹ Исто, стр. 91–92.

¹² О безбедносним режимима видети у: Robert Jervis, „Security Regimes“ *International Regimes*, исто, стр. 173–195.

О безбедносним заједницама нема много истраживачких радова јер су засноване на различитим теоретским, концептуалним и методолошким полазиштима.¹³ Међутим, у теорији науке о међународним односима могу да се издвоје истраживачки приступи Дојча и Адлера и Барнета којима су дефинисани концептуални основи за проучавање развоја безбедносних заједница.

У средишту Дојчовог плуралистичког, кибернетичког или трансакционалистичког приступа била је претпоставка да је комуникација цемент који везује друштвене групе уопште и политичке заједнице појединачно. У складу са тим, Дојч је говорио: „само комуникација омогућава да једна група размишља заједно, види заједно и поступа заједно“.¹⁴ Комуникативне процесе и ток трансакција међу људима сматрао је не само „средством пажње“ већ и као „фабрикама заједничке идентификације“. Заправо, кроз облике трансакција, попут трговине, миграција, туризма, културне и образовне размене и коришћења физичких средстава комуникације, гради се ткиво друштва, не само међу елитом већ и међу масом, и уграђује му се „осећај заједништва“. На тај начин, „осећај заједништва“ заснива се на узајамној симпатији и лојалности, поверењу и узајамном уважавању, трајним динамичким процесима узајамне пажње, комуникације, перцепције потреба и учествовања у процесу доношења одлука. Да би измерили „осећај заједништва“, Дојч и његови сарадници квантификовали су ток трансакција, с посебним нагласком на њихов обим унутар и између националних држава. Релативан раст у обиму токова трансакција међу државама, када се упореди са токовима унутар њих, сматрано је круцијалним тестом за одређивање да ли се појављују нове „људске заједнице“.

Према Адлеру и Барнету, у Дојчовој трансакционалистичкој перспективи озбиљно је схваћено постојање заједнице и понуђено алтернативно схватање међународне политике. Они наглашавају Дојчову хипотезу „да многи од процеса који воде до националне интеграције у унутрашњој политици могу да буду исто толико важни за међународну политику и развој међународне заједнице“ и сматрају да је тај једноставан потез био заправо прилично радикалан. Наиме, док се у већини теорија међународних односа користе матери-

¹³ Опширније у: Emanuel Adler i Michael Barnett, „A framework for the study of security communities“, *Security Communities*, исто, стр. 29.

¹⁴ Emanuel Adler и Michael Barnett, „Security communities in theoretical perspective“, *Security Communities*, исто, стр. 7.

јална сила, језик моћи и веома слаба концепција друштва да би се објаснили међудржавни резултати, дојчовска перспектива се ослања на заједничко знање, међународне силе и широко нормативно окружење.¹⁵

Дојч је покушао да повеже развој међународне заједнице са трансформацијом безбедносне политике. Динамику мирних промена видео је као резултат трансформације на међународном и индивидуалном нивоу. На међународном нивоу, формирањем заједнице трансформише се суштина државног система – неке државе се интегришу дотле да се мирне промене узимају здраво за готово. Тако је настала основа теорије међународних односа која се ослања на атомистичке моделе међудржавног понашања и помера главну улогу сила трансформације на трансформацију понашања држава, ако не и њиховог идентитета. На индивидуалном нивоу, формирање заједнице оставља траг у развоју осећања заједништва, поверења и узајамних осећања, показујући да су трансакционе силе промениле идентитет људи и да социолошки дух може да обогати схватање међународне политике и међународне безбедности.¹⁶

Адлер и Барнет сматрају да, без обзира на потенцијалну теоретску и практичну важност, концепт безбедносне заједнице никада није подстакао обиман истраживачки рад јер је Дојчова концептуализација безбедносних заједница садржала мноштво теоретских и методолошких проблема који су несумњиво заплашили оне који су хтели да је примене. Ту тврдњу образлажу на основу две чињенице.¹⁷ *Прво*, Дојч је сматрао да су трансакције извор нових идентификација, али због наглашавања квантитативних мера није предвидео друштвене односе који су повезани са тим трансакцијама и који се кроз њих генеришу. Његова посвећеност бихевиоризму превладала је захтев за интерпретативнијим приступом. У вези с тим, у његовом моделу генерално су запостављене међународне организације, социјалне групе и класе, они који доносе одлуке, политичка елита и мешавина личних интереса. Исто тако, није узео у обзир комплексни и узрочни начин на који државна моћ и пракса, међународне организације и друштвени сазнајни процеси генеришу нове форме узајамне идентификације и безбедносних односа. *Друго*, научници су почели да прихватају нове теорије и да се баве новим истраживачким загонеткама које су их удаљавале од пројекта безбедносних заједница. Заправо, били су све заинтересованији за идеје регионалне интеграције и међународне сарадње, при чему су користили средства међународне узајамне зависности (међузависности), а касније и средства међународних режима. Штавише,

¹⁵ Исто, стр. 7–8.

¹⁶ Исто, стр. 8.

¹⁷ Исто, стр. 8–9.

свака прича о некој заједници држава, а посебно о безбедносној заједници, чинила се безнадежно романтичном и била је у нескладу с кулисама „хладног рата“ и могућим нуклеарним ратом.

Ради даљег унапређења истраживачког приступа проучавању настанка и развоја безбедносних заједница, Адлер и Барнет су се дедуктивно надовезали на истраживања из прошлости, а индуктивно – на скорашња емпиријска истраживања у покушају да опишу чиниоце мирних промена. Сагласно томе, њихов приступ истраживању безбедносних заједница организован је на три нивоа. Први ниво односи се на „убрзавајуће услове“ из којих се може зачети безбедносна заједница. На другом нивоу испитује позитивне, динамичке и реципрочне релације међу структурама региона које су дефинисане материјалном снагом и знањем, као и друштвене процесе, који су дефинисани организацијама, трансакцијама и друштвеним учењем. Том динамиком се стварају услови за појаву трећег нивоа, који карактерише формирање узajамног поверења и колективног идентитета. На шеми 1 приказан је Адлеров и Барнетов истраживачки приступ проучавању развоја безбедносне заједнице на три наведена нивоа.¹⁸

Шема 1

Развој плуралистичке безбедносне заједнице¹⁹

¹⁸ Emanuel Adler i Michael Barnett, „A framework for the study of security communities“, *Security Communities*, исто, стр. 37–48.

¹⁹ Исто, стр. 38.

Услед егзогених и/или ендогених чињеница, попут технолошког развоја, спољашњих претњи које наводе државе да формирају алијансе, жеље да се смањи узајамни страх кроз безбедносну сарадњу, нове интерпретације друштвене реалности, трансформације у економској, демографској и миграцијској структури и промена у природној средини, државе се орјентишу једне на друге у покушају да координирају своју политику ради узајамне користи. Међутим, не треба очекивати да ће ти почетни сусрети и чиновни сарадње изазвати поверење или узајамну идентификацију, али ће успоставити неопходне услове за ту могућност јер се заснивају на очекивању пријатнијих и бројнијих интеракција. Дакле, услед деловања наведених чинилаца, државе су из много разлога подстакнуте да промовишу директне интеракције и дијалоге, и да координирају политику. То може, у најгорем случају, да омогући државама постизање Парето претпостављених резултата, или да, у најбољем случају, обезбеди основу за развој нових друштвених веза.

Чиниоци узајамног поверења и колективног идентитета

Карактеристика другог нивоа је укључивање држава и њихових грађана у бројне друштвене интеракције, под чијим утицајем почиње да се трансформише окружење у којем се налазе. Ради успешног изучавања настанка безбедносне заједнице потребно је изоловати структурни контекст у којем се државе налазе и који обликује њихове интеракције и начин на који те интеракције почињу да трансформишу њихове „могуће улоге и могуће светове“. Сагласно томе, аутори тај ниво деле на „структурне категорије“ моћи и знања и на „процесне категорије“ трансакција, међународних организација и институција и друштвеног учења. Динамичним, позитивним и реципрочним односом између тих варијабли стварају се услови у којима могу да се формирају колективни идентитет и узајамно поверење, без којих иначе не би могло да постоји поуздано очекивање мирних промена.

Структурне категорије. Моћ и знање су структурни носачи развоја безбедносне заједнице. Моћ има важну улогу и, конвенционално схваћена, може да буде важан чинилац у развоју безбедносне заједнице јер њоме држава која чини језгро заједнице може да утиче а повремено и „присили“ остале да очувају заједнички став. Моћ може да се дефинише као ауторитет који одређује заједничко схватање из кога произилазе осећање заједништва и државна пракса, као и услови на основу којих се предлаже, одлаже или одбија приступ заједници и који одређују корист коју чланови добијају од тог присуства. Другим речима, моћ може да буде „магнет ства-

рања и развоја безбедносне заједнице“. Заједница формирана око групе јаких сила ствара очекивање да ће слабије државе које се придруже тој заједници моћи да уживају у безбедности и другим потенцијалним погодностима које та заједница пружа. Дакле, моћне државе које чине језгро моћи не стварају безбедност *per se*. Безбедносне заједнице формирају се око њих због позитивне слике безбедности и материјалног прогреса који се повезују са моћним и успешним државама.

Знање, такође, чини део међународне структуре, а у овом случају првенствено се мисли на когнитивну структуру која олакшава активности везане за развој узајамног поверења и колективног идентитета а аналитички је везана за конфликте и њихово решавање. Према мишљењу Адлера и Барнета, Дојч није оставио много о тој теми јер је описно показао везу између либералне демократије и тржишних вредности, с једне стране, и формирања северноатлантске заједнице, с друге стране, а није размотрио да ли можда постоје и неке друге идеје компатибилне са развојем мирних промена. Другим речима, део структурне позадине Дојчовог рада односи се на чињеницу да су северноатлантске државе имале заједнички одређене идеје у вези са схватањем тржишта и демократије које су биле имплицитно везане за систем праксе која је олакшала појаву трансакција и, коначно, поверења. Међутим, у садашње време либерализам и демократија су само једна група политичких идеја и схватања која су у вези са безбедносним заједницама.

Процесне категорије. Трансакције, међународне организације и институције и друштвено учење процесне су категорије на којима се заснива развој безбедносних заједница. Под трансакцијом се подразумевају различите врсте размена, као што су економске, материјалне, политичке, технолошке итд. којима могу да се креирају и трансформишу друштвене чињенице. Интензивније и обимније трансакције представљају се концептом „динамичке густине“ који се изражава кроз „квантитет, брзину и разноврсност трансакција које се дешавају унутар друштва“. Квалитативним и квантитативним растом трансакција мењају се облик колективног искуства и друштвене чињенице.

Међународне организације и институције на различите начине доприносе развоју безбедносних заједница.²⁰ Истраживања како међународне организације и институције доприносе развоју безбедносних заједница најчешће упућују на неки од следећа четири начина.

²⁰ Позивајући се на Орана Јанга (Oran Young, *International Cooperation*, Ithaca, Cornell University Press, 1989, p. 32), Адлер и Барнет праве разлику између организација и институција. Они друштвене институције дефинишу као „друштвену праксу коју чине лако препознатљиве функције повезане са групама правила или конвенција“, а организације као „материјалне ентитете који поседују физичке локације, канцеларије, персонал, опрему и буџет“ (*исто*, стр. 41).

Прво, међународне организације и институције могу да доприне-су развоју поверења. На најинтуитивнијем нивоу, оне олакшавају и подстичу трансакције и поверење тиме што успостављају норме понашања и механизме за надгледање и санкционисање при примени тих норми. Тиме што доприносе свеукупном развоју поверења, могу да имају безбедносну функцију и могу да буду инструмент развоја безбедносних заједница. Њихова улога у унапређивању пацифистичких склоности један је од трајних принципа неофункционализма.

Друго, међународне организације и институције својом способношћу изградње поверења омогућавају међудржавне активности. Важна је чињеница да њихова способност изградње поверења иде даље од њихове способности надгледања, јер оне могу да подстакну чиниоце да открију своје приоритете, да реконцептуализују своје постојање и да поново осмисле своје друштвене везе. У вези с тим, организације су места за социјализацију и учење, места на којима политички чиниоци уче, али и подучавају остале о томе како они схватају ситуацију и нормативе. Због тога што се идентитети у међународним организацијама и институцијама креирају и репродукују на основу сазнања које људи имају о себи и другима, процеси учења који се дешавају унутар заједнице и које подстичу те организације и институције могу да наведу политичке чиниоце да развију позитивна реципрочна очекивања и да се тако идентификују једни са другима.

Треће, међународне организације и институције могу да буду погодне за развој узајамног поверења и колективних идентитета због своје, често потцењене, способности да „производе“ управо оне услове који помажу њихов развој – на пример, културну хомогеност, веру у заједничку судбину и норме унилатералног самоограничавања. Међународне организације и институције, на пример, могу да изнедре „регионалну културу“ око заједничких атрибута, као што су: демократија, развој и људска права. Исто тако, могу да подстакну стварање регионалних пројеката који уливају веру у заједничку судбину, попут заједничке валуте, и/или да, помоћу посредовања, генеришу и унапреде норме и праксу самоограничења.

Четврто, иза сваке међународне организације стоји креативна и далековида политичка елита.²¹ Комуникација међу људима, процеси учења и „згушњавање друштвене околине“ имају највећи значај у развоју безбедносних заједница. Међутим, ти чиниоци, посредством политичке елите, треба да се трансформишу у политичку реалност кроз институционалне и политичке моћи.²²

²¹ Адлер и Барнет сматрају да је Дојчово недовољно бављење политичком елитом, па чак и харизматичним појединцима, кључни недостатак у проучавању настанка безбедносних заједница.

²² У вези с тим, Адлер и Барнет цитирају следећу тврдњу Џона Хала (John Hall, „Ideas and the Social Sciences“, Ithaca, Cornell University Press, 1993, p 51) „формирање но-

Приликом изучавања релевантности међународних организација и институција за изградњу безбедносних заједница не могу, и не смеју, да се користе само формални индикатори продуктивности, као што су број решених или смирених konflikata, количина помоћи која директно потиче од одређене институције или број регистрованих кршења људских права у току једне године. Утицај међународне организације и институције није могуће проценити само на основу бихевиористичких индикатора, као што су интеракција међу политичком елитом, број послатих писама или туристичких посета одређеном региону. Потребно је проценити институционални успех проучавањем директног утицаја који нека међународна организација или институција има на начин на који дипломатске, војне и економске заједнице виде и схватају реалност – на пример, своју безбедност, благостање, права и дужности, мерено кроз њихову унутрашњу и међународну праксу, политичко понашање и дискурс. Такође, треба да се узме у обзир и обим у којем међународне организације и институције промовишу продор осећања заједништва елите у грађанска друштва.²³

У приказаним начинима на које међународне организације и институције изграђују безбедносне заједнице наглашена је критична улога друштвеног учења, које може да се опише као активан процес редефинисања и реинтерпретације реалности – оног што људи сматрају стварним, могућим и пожељним – на основу новог узрочно-последичног и нормативног знања. У вези с тим, друштвено учење је више од „адаптације“ или „простог учења“, тј. дешава се када политички чиниоци одаберу ефектније начине за достизање циљева као одговор на промене у међународном окружењу. Друштвено учење чини капацитет и мотивацију друштвених чинилаца да управљају реалношћу или да је, чак, и трансформишу променом својих схватања о материјалном и друштвеном свету и идентитетима. Тиме се објашњава зашто се норме и остале когнитивне и културне категорије које су повезане са колективним идентитетом, интересима и праксом преносе са појединца на појединца, са нације на нацију, зашто их појединци прихватају и зашто се институционализују кроз владе и кроз друштво. Иако се друштвено учење може појавити и на нивоу масе, Адлер и Барнет сматрају да је политичка и интелектуална елита најважнија за развој нових форми друштвених и политичких организација које утичу на развој безбедносне заједнице.

вих друштвених идентитета од стране интелектуалаца – то јест, њихова способност да повезују људе са великог простора да би формирали нову заједницу – заиста је редак историјски феномен“, желећи да промовишу политичку елиту како њена значајна улога у међународним односима не би више била редак историјски феномен, *исто*, стр. 43.

²³ Emanuel Adler, „Seeds of peaceful change: The OSCE’s security community-building model“, *Security Communities*, исто, стр. 122.

Друштвено учење има највећи значај у појави безбедносних заједница, а олакшавају га трансакције и развијене државе које се појављују у међународним организацијама. Током трансакционих и друштвених размена људи преносе једни другима своја схватања реалности и своја нормативна очекивања. Као резултат тога, могу да се појаве промене у појединачним и колективним схватањима и вредностима. Трансакције су суштински чиниоци развоја колективног учења и колективних идентитета зато што се њима промовишу заједнички нормативни и научни критеријуми и ствара плодно тле за засејавање праксе.

Учење се често јавља у институционализованом окружењу. Институције промовишу дифузију схватања од земље до земље, могу да имају активну улогу у културној и политичкој селекцији сличних норматива и схватања у различитим земљама и могу да помогну преносење заједничких схватања са генерације на генерацију. Само друштвено учење није довољно за развој безбедносне заједнице, осим ако није повезано са функционалним процесима који могу да произиђу из општег напретка једне државе. То је разлог због којег су развијене државе толико важне за појаву безбедносне заједнице. Државе које су материјално супериорне и имају међународни легитимитет, и које су прихватиле норме и праксу које погодују мирним променама, имају тенденцију да додељују увећан материјални и морални ауторитет и тиме подстичу настанак безбедносне заједнице. Иако је за тај процес неопходна пројекција моћи, па чак и хегемонија, он се не може остварити без активне социјализације и друштвеног учења. Другим речима, друштвено учење се често јавља кроз комуникациону размену у контексту асиметрије моћи. На основу тих асиметричних односа може да се створи ситуација у којој „учитељи“ и „ученици“ преговарају о новом регионалном идентитету на основу консензуса и узајамних схватања.

На основу наведеног, може се закључити да друштвено учење објашњава зашто трансакције и институционално деловање могу да подстичу развој узајамног поверења и колективног идентитета. Промовисањем развоја заједничке дефиниције безбедности, исправног унутрашњег и међународног деловања и регионалних граница, друштвено учење подстиче политичке чиниоце да сматрају једни друге вредним поверења. Такође, подстиче људе да се идентификују са онима који су некада били на другој страни когнитивне поделе. Дакле, за развој узајамног поверења и колективних транснационалних идентитета неопходне су структурне и процесне категорије. Да би се схватио начин на који те варијабле утичу на развој узајамног поверења и формирање, трансформацију и репродукцију колективних идентитета потребно је да се у потпуности разумеју њихове динамичке и реципрочне интеракције. На пример, институције које значајно повећавају број и квалитет трансакција могу да промовишу поверење и да, истовре-

мено, унапређују дифузију норми. Појава колективних идентитета може да буде подстакнута процесима учења који се дешавају у институционализованом окружењу и да коначно доведе до промена у когнитивним структурама. У сваком случају, процеси који се развијају значајни су за развој безбедносне заједнице.

Неопходни услови за поуздана очекивања мирних промена

Динамички и позитивни односи између наведених варијабли чине изворе узајамног поверења и колективног идентитета као најближих неопходних услова за развој поузданог очекивања мирних промена. Поверење и идентитет су реципрочни и међусобно се појачавају. Развој поверења може да ојача узајамну идентификацију, а на основу узајамне идентификације јавља се генерална тенденција ка поверењу. Због тога, логично је да је поверење испред идентитета, јер је за развој колективног идентитета потребна минимална доза узајамног поверења.

Адлер и Барнет су поверење описали као веровање без обзира на несигурност, и оно као такво увек садржи елеменат ризика који произилази из немогућности да се надгледа понашање осталих и да се потпуно спознају њихове мотивације и из непредвидљивости друштвене реалности. Дакле, поверење је друштвени феномен који зависи од процене да ће се други учесник понашати на начин који одговара нормативним очекивањима. Рађање поверења је олакшано неким спољашњим механизмима, али и дугогодишњим искуством и сусретима.

Док је постојање поузданог очекивања мирних промена још незвесно, а процес изградње поверења у току, неопходно је постојање међународних организација ради надгледања понашања оних других. Међутим, стварањем поузданог очекивања мирних промена, а самим тим и безбедносне заједнице, државе се више неће ослањати на услуге међународних организација у очувању поверења, већ ће то радити кроз сазнања о другима и веровање у друге.²⁴

Под идентитетом се подразумева разумевање себе у односу са другима. Дакле, идентитети нису само лични или психолошки већ и друштвени. Дефинисани су интеракцијом учесника са другима и његовим односом са другима. Због тога сви политички идентитети зависе од интеракције учесника са другима и од његовог места у институ-

²⁴ Ради илустровања тог става Адлер и Барнет наводе као пример односе међу демократским нуклеарним силама. Заправо, демократска нуклеарна сила не осећа се угроженом од нуклеарног оружја исте такве силе. Тако, приликом повлачења Француске из Интегрисане команде НАТО-а, 1965. године, остале чланице то нису схватиле као војну претњу својој безбедности. Међутим, те земље постају веома забринуте да ће Ирак и Иран развијати програм нуклеарног наоружања. Дакле, процена да ли је неко пријатељ или непријатељ заснива се на годинама искуства и сусрета којима се обликује културна дефиниција дате претње (Emanuel Adler i Michael Barnett, „A framework for the study of security communities“ *Security Communities*, исто, стр. 46).

ционалном контексту. То указује да се национални и државни идентитети формирају у односу са другим нацијама и државама, односно да су идентитети политичких чинилаца у вези са њиховим односом са другим политичким чиниоцима изван граница њихове заједнице и територије. Важна је чињеница да свака трансакција неће утицати на настанак колективних идентитета јер се оне могу користити и за формирање и дефинисање претњи. Зато треба обратити пажњу и на квалитет трансакција, а не само на квантитет, ради процене услова и изгледа за формирање колективних идентитета.

Колективни идентитети изискују од људи да се не идентификују само са судбинама других људи већ и да идентификују себе и остале људе као групе у односу са осталим групама. Такви идентитети ће вероватно бити појачани симболима и митовима који служе за дефинисање једне групе и њених граница. Разлика између слободних и чврсто спрегнутих безбедносних заједница има посебан значај. У првом случају, реч је углавном о друштвеном идентитету који генерише позитивну идентификацију међу становницима држава чланица. На пример, демократија дефинише групе тако што их „систематски укључује у неке друге сличне категорије, или их искључује из њих“. То значи да чланови једне слободне безбедносне заједнице могу делимично да одговоре на питање „ко сам ја?“ (или „ко нисам ја?“) и да приближно разумеју шта је то што их „држи заједно“ када преузму одређену социјалну категорију. Такво сазнање не ограничава једну државу. У позитивном смислу, то јој омогућава да делује у свету и да доприноси развоју узајамног разумевања.

Приближавањем чврсто спрегнутој безбедносној заједници све је мања когнитивна удаљеност између њених чланова и заједница добија корпоративнији идентитет. У таквим заједницама, идентитети људи који у њима живе више не произилазе из међународног окружења нити из самосталне нације, већ из идентитета те заједнице и њених норми. Заправо, чак и значење, сврха и улога државе произилазе из заједнице. Интереси државе и идентитет њених становника могу да буду исти као и интерес и идентитет заједнице, а спољна политика државе добија потпуно ново значење и сврху. Штавише, дискурс државе и језик закона треба да показују да та заједница више није ограничена територијалним државним границама, већ регионом. Када се развију чврсто спрегнуте безбедносне заједнице, државни званичници све више говоре о границама које одговарају проширеној дефиницији заједнице. Дакле, за настанак безбедносне заједнице потребан је динамичан и позитиван однос између развијених држава и когнитивних структура, на једној страни, и трансакција, институција и организација и друштвеног учења, на другој страни. Позитивна и динамична интеракција између тих варијабли поспешује развој поверења и процес формирања колективног идентитета, што, заузврат, доводи до поузданог очекивања мирне промене.

Дојчова премиса даје оквир за разумевање начина на који развој и постојање једне заједнице утичу на међународне односе уопште и безбедносну политику појединачно. Међутим, Адлер и Барнет иду корак даље у преношењу те премисе у валидан истраживачки поступак, тј. дају низ упутстава на основу којих се може реализовати истраживање развоја безбедносних заједница. Они су то учинили у три потеза.²⁵ Прво, представили су три стилизоване фазе у развоју безбедносне заједнице: „раћање“, „раст“ и „зрелост“, а затим су зреле безбедносне заједнице поделили на „слободне“ и „чврсто спрегнуте“.²⁶ Друго, понудили су одговарајући скуп индикатора на основу којих се препознају различите фазе безбедносне заједнице. При томе, покушали су да превазиђу два недостатка који се јављају у Дојчовој операционализацији безбедносних заједница: непогодност његовог концепта за прецизну операционализацију (јер је нејасан и недовољно дефинисан), и ограниченост бихевиористичке методологије, која може да сними појачана прекогранична кретања која указују на већу међузависност, али не и да детектује већи степен кохезије и заједништва на основу узајамне осетљивости, вредности и идентитета. Због тога су Адлер и Барнет одредили индикаторе на основу којих се могу препознати различите фазе у развоју безбедносне заједнице и постојање растућег колективног идентитета.

Адлер и Барнет конструктивистички приступају проучавању развоја безбедносних заједница. Тај приступ зависи од начина и захтева праћења корена институционализације поузданог очекивања мирних промена. Кроз свој истраживачки поступак желе да пруже концептуализацију механизма и услова под којима се развијају безбедносне заједнице да би понудили основу за даља истраживања.

Рађајућа безбедносна заједница

У фази рађајуће безбедносне заједнице државе не траже њено изричито формирање. Уместо тога, почињу да разматрају начин на који би могле да координирају своје односе да би повећале узајамну безбедност, смањиле трошкове међусобних размена и/или да би подстакле даље размене и интеракције. У складу с тим, појављују се различите дипломатске, билатералне и мултилатералне размене, попут „истраживачких мисија“, ради одређивања који ниво и обим сарадње

²⁵ Опширније у: *исто*, стр. 48–58.

²⁶ Адлер и Барнет имају социолошко-конструктивно схватање о безбедносним заједницама и, у вези с тим, оне имају своју историју и еволуциону шему која прати животни циклус (раћање, раст, зрелост).

могу да се постигну. Да би продубиле и прошириле своје интеракције, да би изнедриле сарадњу и да би у недостатку поверења нешто потврдиле, државе ће често формирати „треће стране“, тј. међународне организације и институције које могу да надгледају да ли државе учеснице поштују своје договоре и обавезе.

Већ приликом описа убрзавајућих услова, наглашено је да постоји много покретачких механизма који иницирају почетну жељу за формирањем безбедносних заједница. Најважнији су: узајамна претња безбедности, жеља за међународном поделом рада и добити од трговине и културна, политичка, друштвена и идеолошка хомогеност. Адлер и Барнет наглашавају да је Дојч показао да су рат или нека друга заједничка претња довољан или неопходан услов за генерисање заједничких интереса у једној безбедносној заједници. Међутим, они сматрају да у том случају безбедносна заједница готово не може да се разликује од алијансе, као и да не постоји очекивање да ће становници тих држава стећи заједничке идентитете или сазнања једни о другима. Битно је да државе у таквим околностима признају и схватају да имају заједничке интересе због којих је неопходно колективно деловање и да узајамно могу да имају користи од неке одређене координације безбедносне политике. Ипак, за њих је важна чињеница да државе често развијају блиске безбедносне односе не само да би створиле колективну одбрану против заједничке претње већ и да би продубиле постојеће и развиле нове међусобне везе између, да би искористиле одређена схватања у вези с материјалним прогресом (економија, екологија, здравство, људска права, итд.) и да би промовисале идеје о безбедносној заједници, тј. идеју да је безбедност држава међузависна – што се односи на међузависност војних, економских и еколошких питања и питања људских права.

Поред претње безбедности, развој безбедносних заједница може да подстакне постојање жеље да се искористе међународна подела рада или добит од трговине. Адлер и Барнет посебно наглашавају постојање везе између оснивања међународних економских асоцијација ради подстицања економске размене и међународних договора ради увођења реда и безбедности. Исто тако, културна, политичка, друштвена и идеолошка хомогеност може да доведе до јачих интеракција и асоцијација, као и до развоја нових организација и институција, па чак и до жеље (очекивање) да је могућ развој безбедносне заједнице.²⁷ Дакле, покретачки механизми за настанак безбедносне заједнице најчешће имају материјални и нормативни основ, који се огледа у: брзим променама у дистрибуцији војне моћи; катаклизмичким догађаји-

²⁷ Ради потврђивања тог става, Адлер и Барнет истичу да људи који деле заједничке културне и друштвене атрибуте са људима ван граница својих држава често показују интерес за развојем не само одбрамбено-стратешког става већ и неке институционализоване форме која би дала снагу постојећим изразима узајамне обавезе (*исто*, стр. 51).

ма који изазивају промене у материјалној структури, свести и осетљивости; новим размишљањима о организацији политичког живота и унутрашњим или међународним процесима који стварају заједничке интересе. Другим речима, безбедносна заједница настаје због постојања чинилаца који наводе државе да размисле о најбољем начину за организовање својих односа.

Међудржавне интеракције прати и подстиче развој друштвених институција и организација из бројних разлога, али је најрелевантнији разлог подстицање поверења. Иако поверење може да се унапређује кроз политичке и економске договоре или симболичне догађаје који јачају поверење и сазнања о „другоме“, главну улогу у томе традиционално имају међународне организације и институције. Чак, иако међународне организације и институције које „покривају“ и остале функционалне области (осим безбедности) могу да допринесу развоју поверења, безбедносне организације су посебно симболичне и истакнуте у том погледу. Због тога, је посебно значајан развој мултилатералних безбедносних организација, које одражавају став да је безбедност међузависна. Способност мултилатералних безбедносних организација да умање страх међу члановима једне групе може да се примети у променама у начину трошења војног буџета и планирању употребе и употреби војне силе. Дакле, међудржавне интеракције могу да изазову и олакшају настанак међународних организација и институција које: имају норме и обезбеђују механизме због којих државе могу да рачунају једне на друге; институционализују узајамност; идентификују заједничке интересе (па чак и идентитете) међу одабраном популацијом и доносе повеље и програме рада, и сазивају састанке и семинаре који одражавају покушај стварања обавезујуће групе интереса и колективне будућности.

Постојање моћних држава које су способне да пројектују осећај сврхе, понуде идеју прогреса и/или обезбеде вођство у вези с кључним питањима може да олакша и стабилизује фазу рађања безбедносне заједнице. Постојање једне државе или коалиције држава које чине језгро неопходно је да би се обезбедило вођство, исплата или заштита осталих чланова групе. Дакле, развој безбедносне заједнице није у супротности са језиком силе, напротив – од њега зависи. Међутим, важно је да сила није само средство принуде већ изражава и осећај сврхе и, потенцијално, визију будућности.

Растућа безбедносна заједница

Фазу растуће безбедносне заједнице карактеришу: све гушће мреже; нове институције и организације које одражавају или чвршћу војну координацију и кооперацију и/или смањени страх од других земаља које би требало да представљају за њих претњу; когнитивне

структуре које подстичу заједнички начин посматрања ствари и заједничко деловање, али и продубљивање нивоа узајамног поверења, као и појава колективних идентитета који почињу да подстичу поуздана очекивања мирне промене. На нивоу интеракција, вишеструки канали који су се појавили у рађајућој фази шире се и јачају а државе и њихова друштва појачано се уплићу у густу мрежу односа који се колективно дефинишу као „пријатељски“. Тако појачане интеракције подстичу развој нових друштвених институција и организационих форми које одражавају дифузни реципроцитет и заједничке интересе, а можда чак и заједнички идентитет (ако већ не постоји). Заправо, покушаје да се подстакну већа регионална интеракција и прихватање одређеног „начина живота“ често промовишу владе, безбедносне и остале међувладине организације, невладине организације, научне заједнице, друштвени покрети, па чак и појединци са визијом који су способни да претворе своје идеје у институционализоване идеје уколико се нађу на институционализованој позицији моћи.

Све већа мрежа и појачани односи међу друштвима, државама и организацијама институционализују когнитивне структуре и јачају узајамно поверење и осећања. Поверење наставља да се развија кроз бројне интеракције и организацијске контексте. Иако доказ о постојању узајамног поверења може да се нађе у бројним институционализованим и организационим формама које одражавају дифузни реципроцитет, главни показатељи су у војној сфери. Све већи докази поверења у вези с војним питањима посебно могу да се нађу у случајевима када војне одлуке изражавају међузависне војне ставове и када државе почну да деле информације војних обавештајно-безбедносних служби. Други индикатори постепеног повећава поверења примећују се када организације које су првобитно основане за верификацију и мониторинг почну убрзано да се распуштају или постају све мање важне за одржање сарадње.

Друштвено учење такође подстиче процес изградње поверења. Учење појачава сазнања становника држава не само о сопственој сврси и намерама већ и о сопственим схватањима друштва, политике, економије и културе до те мере да те интерпретације постају заједничке и шире се преко државних граница, што значи да је спремна сцена за појаву регионалног колективног идентитета. Један од начина за вредновање да ли два чиниоца имају колективни идентитет јесте њихово одређивање као конструкција које заједно еволуирају. Дакле, идентитет једног чиниоца је проживљена историја и представља ток од прошлости, кроз садашњост, до неке замишљене будућности. Када чиниоци могу да се лоцирају у заједничкој или сагласној причи, може се рећи да поседују колективни идентитет.

На крају, може се закључити да се та фаза дефинише кроз интензивну и екстензивну шему мреже између држава коју стварају бројне

међународне организације и институције. Поред тога, држава или коалиција држава које чине језгро веома је важна за стабилизацију и подстицање даљег развоја безбедносне заједнице. У таквим околностима државе мењају начин организације заштите безбедности и дефиниције претње јер им је тада теже да замисле да се размирице решавају насилјем.

Зрела безбедносна заједница

У тој фази државе имају заједнички идентитет и, самим тим, деле поуздано очекивање мирних промена, услед чега безбедносна заједница почиње да функционише. Међутим, међу зрелим безбедносним заједницама постоји разлика између слободне и чврсто спрегнуте варијанте. У слободним безбедносним заједницама државе се међусобно позитивно идентификују и прокламују сличан „начин живљења“, постоје вишеструки и различити механизми и шеме интеракције које јачају и репродукују безбедносну заједницу, постоји неформални систем владавине, који се заснива на заједничким схватањима и колективном идентитету, и све док постоје конфликти интереса, неслагања и асиметрично пословање постојаће и очекивање да се уздржавају. Доказ о постојању слободне безбедносне заједнице може се пронаћи у различитим индикаторима који одражавају висок степен поверења, заједнички идентитет и будућност, уз малу могућност да ће неслагања довести до ратног сукоба. У односу на наведено, Адлер и Барнет идентификују следеће индикаторе постојања слободне безбедносне заједнице:

1) *Мултилатерализам* – у процедурама за доношење одлука, решавању конфликта и судским процесима у вези с конфликтима постоји више сагласности него у случају других типова међудржавних односа. Тиме се показује висок степен међусобног поверења, као и да се спорови решавају кроз заједничке механизме и консензусе, у које су аутоматски инкорпорирани интереси свих чланица.

2) *Неутврђене границе* – иако још увек постоје, пограничне контроле и патроле служе за одбрану од осталих претњи, које нису део организоване војне инвазије.

3) *Промене у војном планирању* – „најгори могући сценарио“ не односи се на чланице заједнице. Иако можда постоји одређена забринутост у вези са степеном сарадње и доприносом заједничком војном подухвату, они који живе унутар заједнице нису потенцијални непријатељи у било којем ратном сукобу.

4) *Заједничка дефиниција претње* – зависи од идентификације основних карактеристика личности унутар безбедносне заједнице. Самоидентификација често има одговарајућу супротност у ономе што представља претњу за ту заједницу.

5) *Дискурс и језик заједнице* – нормативни дискурс државе и њено деловање одражавају стандарде једне заједнице. Тако дискурс може да рефлектује норме одређене заједнице и да покаже како се оне разликују од оних ван граница те заједнице.

У чврсто спрегнутој безбедносној заједници узајамна помоћ постаје навика а национални идентитет се исказује кроз удруживање напора и мења се институционални контекст за примену силе. Право на употребу силе пребације се са једне државе на колектив суверених држава и постаје легитимно само против спољашње претње или против чланова заједнице који одступе од њених суштинских норми. Равнотежа силе, застрашивање нуклеарном силом и претње одмаздом задржавају смислену и функционалну улогу, али само у одбрани заједнице од „аутсајдера“. У случају спољашње претње или напада, безбедносна заједница може чак да одговори и као интергисана војноодбрамбена организација. Индикатори који указују на постојање слободне безбедносне заједнице примењују се и на чврсто спрегнуте безбедносне заједнице, али се на њих, да би се те две варијанте разликовале, примењују само следећи индикатори:

1) *Кооперативна безбедност и колективна одбрана* – померање са реципрочне контроле наоружања и изградње поверења ка кооперативној безбедности, с обзиром на безбедносне проблеме који се јављају у заједници, до колективне одбране, с обзиром на претње које се јављају ван заједнице.

2) *Висок степен војне интеграције* – иако безбедносна заједница не захтева постојање војне интеграције, вероватно ће заједнички идентитети и висок степен поверења изазвати жељу за удруживањем војних ресурса. То ће посебно бити могуће ако је постојала војна интеграција у раним фазама појаве безбедносне заједнице. Ако у раним фазама није постојала војна сарадња, у тој фази ће жељу за њом изазвати појава заједничке претње. То не показује само висок степен поверења већ и да се на безбедност гледа као на међузависну појаву.

3) *Координација политике према унутрашњој претњи* – постоји већа координација политике међу чланицама безбедносне заједнице у „патролирању“ и чувању од заједнички дефинисане унутрашње претње. Иако многи унутар безбедносне заједнице традиционално указују на постојање спољашњих претњи, многе (територијално засноване) заједнице такође изводе свој идентитет и из унутрашњих претњи заједници.

4) *Слободно кретање популације* – дозвола да грађани других држава слободно улазе и излазе из једне државе указује на то да постоји мала разлика између „једних“ и „других“. На пример, визе више нису потребне и рутинска кретања међу државама нису ограничена, јер оне више нису потенцијална међусобна претња.

5) *Интернационализација ауторитета* – заједничка и координисана пракса и јавна политика могу да подстакну формирање неформалног система владавине. Међутим, власт може да постане и интернационализована или, с друге стране, државе могу да покушају да координирају и хармонизују унутрашње законе. Како се закони буду интернационализовали, тако ће постати и механизми принуде.

6) *Мултиперспективна политика* – власт се дели на националном, транснационалном и супранационалном нивоу.

Закључна разматрања

Безбедносне заједнице, као облик уређења међудржавних односа, у пракси су сложеније и од алијансе и од безбедносног режима. Комплексност појаве безбедносних заједница у пракси међународних односа условила је и потребу за постојањем сложеног методолошког апарата приликом истраживања њиховог развоја. У теорији међународних односа развојем безбедносне заједнице највише су се бавили Карл Дојч, Емануел Адлер и Мајкл Барнет. Наиме, Адлер и Барнет су унапредили Дојчов истраживачки приступ, који је имао многе теоретске и методолошке мањкавости, и на његовим основама су на три нивоа развили нови, који се дедуктивно надовезао на истраживања из прошлости, а индуктивно – на скорашња емпиријска истраживања. Први ниво истраживачког приступа односи се на убрзане услове на основу којих се може зачети безбедносна заједница. На другом нивоу се испитују позитивне, динамичке и реципрочне релације међу структурама региона које су дефинисане материјалном снагом и знањем, као и друштвени процеси, који су дефинисани организацијама, трансакцијама и друштвеним учењем. Трећи ниво се односи на сагледавање формирања узајамног поверења и колективног идентитета као непходних услова за стварање мирних промена. Наведени истраживачки приступ омогућио је Адлеру и Барнету да развију валидан истраживачки поступак за проучавање безбедносних заједница помоћу којег се, на основу понуђених индикатора, могу издвојити три фазе у развоју безбедносних заједница: рађање, раст и зрелост. Теоретска и методолошка заокруженост приказаног истраживачког поступка омогућава његову примену у пракси, посебно ако се узме у обзир чињеница да све међународне организације желе да у свом региону развију безбедносну заједницу и да су државе истовремено чланице/учеснице више међународних организација – *spaghetti matrix*. Тако се Адлеров и Барнетов истраживачки поступак може користити паралелно за истраживање развоја безбедносне заједнице у региону више међународних организација, на пример, у региону ОЕБС-а, НАТО-а и ЕУ, и кроз скуп понуђених индикатора може да одговори на питање да ли она постоји и у којој је фази развоја међу државама чланицама/учесницама сваке наведене организације.